

Hatice Güdül Öz¹, Gülşen Ak Sözer², Hatice Balcı Yangın³

DOI: 10.17942/sted.1573611

Geliş/Received: 25.10.2024

Kabul/Accepted: 11.09.2025

Özet

Amaç: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin cinsel bakıma yönelik tutum ve inanç düzeylerinin yükseköğretiminin ilk yılı ve dördüncü yılı arasındaki değişimini ortaya çıkarmak amacıyla boylamsal araştırma modelinde yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma boylamsal ileriye dönük desende; 2018-2019 akademik yılında bir hemşirelik fakültesine yeni kayıt yaptıran tüm öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Anket formları, yeni kayıt yaptıran tüm öğrencilere (n=173) birinci yılın ilk haftasında (birinci zaman noktası) uygulanmış, aynı bilgileri içeren ikinci anket formu, dördüncü yılın sonunda (ikinci zaman noktası) aynı öğrencilere tekrar uygulanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerinin %24,4'ü mezun olduğunda cinsel sağlık bakımı veremeyeceğini bildirmiştir. Ayrıca, öğrencilerin %41,4'ü hemşirelik müfredatının cinsel bakımı verebilme yeterliliği kazandırmada yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Hemşirelik öğrencilerinin birinci sınıftaki cinsel tutum ve inanç puanlarının ortalaması dördüncü sınıfta düşüş göstermiştir ve iki zaman noktası arasında istatistiksel olarak önemli bir fark vardır (p=0,008).

Sonuç: Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin cinsel tutumları ve inançları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu tespit edildi. Ancak, hemşirelik müfredatına cinsel sağlık dersinin dahil edilmesinin daha da etkili olduğu kanıtlandı.

Anahtar Sözcükler: cinsel sağlık; cinsel tutum ve inanç; hemşirelik müfredatı; hemşirelik öğrencisi

Abstract

Objective: This study is a longitudinal research aiming to reveal the changes in nursing Students' attitudes and beliefs towards sexual care after completing their undergraduate nursing education.

Materials and Methods: The study was designed as a longitudinal prospective design with all students newly enrolled in a faculty of nursing in the 2018-2019 academic year. The survey forms were applied to all newly registered students (n=173) in the first week of the first semester (first time point), and the second form containing the same information was re-administered to the same students at the end of the fourth year (second time point).

Results: A total of 24.4% of students stated that they felt unprepared to offer sexual health care services upon graduation. In addition, 41.4% of students stated that the nursing curriculum was not sufficient to provide sexual care. The mean scores for sexual attitude and belief among nursing students in their first year demonstrated a decline in the fourth year, with a statistically notable difference between the two time points (p=0.008).

Conclusion: It was established that nursing education has a beneficial impact on students' sexual attitudes and beliefs. However, the incorporation of a sexual health course into the nursing curriculum proved to be even more effective.

Keywords: sexual attitudes and beliefs; sexual health; nursing curriculum; nursing student

¹ Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0001-7300-5126)

² Dr. Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-8300-6269)

³ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-2827-1481)

Giriş

Cinsellik, yaşamın temel unsurlarından biridir ve insanların en önemli doğal ihtiyaçları arasındadır. Yaşam döngüsü boyunca cinsellik, bireylerin hem varlıklarını ve sosyalleşmelerini hem de türlerini sürdürmelerini sağlayan olumlu bir güçtür. Bu nedenle herhangi bir ayrımcılık veya yargılama olmaksızın korunması ve saygı gösterilmesi gereken bir hakır (1). Cinsellik, tanımlanması karmaşık bir terimdir. Bir bireyin cinselliğini ifade etme biçimi, kültür, din, toplum, ekonomi, siyaset, hukuk, tarih ve maneviyat gibi çeşitli konulara bağlı olabilir (2-4). Cinsellik davranış, tutum ve inançlarla şekillenir. Tutumlar etki, biliş ve davranış içeren geniş kavramlardır. Bu üç kavram, bireyin bilgi, duygu ve kişisel eylemler arasında ortaya çıkan çatışmalar sonucunda olumlu ve olumsuz bir yargıya karar vermesine olanak tanır. Ancak, bireyin yaşamında derin bir anlamı olan cinsellik, tutumlar ve inançlar aracılığıyla profesyonel ortamlara taşınabilir (5).

Hemşireler, cinsel sağlığın değerlendirilmesi, sürdürülmesi, geliştirilmesi, cinsel eğitim ve danışmanlık sağlamada kritik bir konumdadır. Cinsel sağlığın değerlendirilmesi ve cinselliğe yönelik sorunların ortaya çıkarılması eğitici ve klinisyen hemşireler için temel beceri ve yeterliliklerden biridir (6). Ancak literatürdeki çok sayıda çalışma, hemşirelerin sağlıklı/hasta bireylere cinsellik konusunda danışmanlık yapmaya yeterince hazır olmadığını vurgulamaktadır (7-9). Hemşirelik öğrencilerinin cinsel sağlık bakım hizmeti vermeye yönelik yapılan çalışmalarda; bireysel inanç ve tutum, yetersiz bilgi düzeyi, cinsel sağlık bakım vermede isteksizlik ve toplumsal tabular gibi çeşitli nedenlerden kaynaklı cinsel sorunları kapsamlı değerlendiremedikleri tespit edilmiştir (8,10-12). Ayrıca, hemşirelik lisans programı müfredatında cinsel sağlığa yeterince odaklanılmamasının, hemşirelerin bireylerin/hastaların cinselliğini bakımda göz ardı etmesinin temel nedeni olduğunu öne süren çalışmalar mevcuttur (2,7,10).

Cinsel sağlık, insanların fiziksel, zihinsel, kültürel ve sosyal iyiliklerinin bir göstergesidir. Dahası, cinsel sağlığı bütüncül sağlık bakım hizmetine dâhil ederek, bireyin cinselliğini teşvik etmek, genel refahı artıran temel bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bütüncül hemşirelik bakım kavramının temeli hemşirelik eğitimine

dayanmaktadır. Hemşirelik eğitimi, hemşirelik öğrencilerinin bireylere/hastalara bütüncül bakım sunabilmesi için geniş kapsamlı bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlar (13). Aynı zamanda lisans eğitimi ve öğretimi, çevre, deneyim, bireysel faktörler, bilişsel ve duygusal etkiler ve kültürün bir araya gelmesi ile bireyin tutum ve inançlarında güçlenme ve/veya değişim oluşturur (14).

Dünya Sağlık Örgütü, cinsel sağlık konusunun sağlık profesyonellerinin lisans eğitimine entegre edilmesinin gerekliliğini ve cinsel sağlıkta yeterlilik kazanarak mezun olmanın önemini vurgulamaktadır (13). Hemşirelik lisans eğitim sürecinin temel bileşenlerinden birisi de cinsel sağlık bakımıdır. Hemşirelik lisans programlarında cinsel sağlık ve/veya üreme sağlığına yönelik ders içeriklerini inceleyen sınırlı çalışma bildirilmektedir (2,9,15-17). Uluslararası bazı hemşirelik programları müfredatlarında, cinsel sağlığı hiç yer vermediği veya cinselliği/cinsel sağlığı derinlemesine ele almadan sadece heteroseksüel yönelime odaklandığı görülmektedir (9,15). Oysa ki, hemşirelik lisans eğitimleri cinsellik hakkındaki önceden edinilmiş fikirleri ele almak ve yüksek kaliteli cinsel sağlık hizmetinin sağlanması önündeki engelleri azaltmak için verimli bir zemin oluşturabilir (5).

Hemşirelik öğrencilerinin bireysel mitleri, tutumları, tabuları, cinsel benliği ve cinsel bilgiyi içeren cinsel sağlık eğitimlerinin hemşirelik lisans program müfredatına yayılması gerekmektedir (18). Hemşirelik eğitimi süresince kazanılan bilgi ve deneyimlerin, öğrencilerin cinsel sağlık bakım konusunda nasıl bir bakış açısı geliştirdiği ve bu bakış açısının cinsel tutum ve inançlarına nasıl yansıdığına dair veriler sunulması, hem hemşirelik lisans program müfredatlarının iyileştirilmesi hem de cinsel sağlığa yönelik daha nitelikli bakım hizmetlerinin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin cinsel bakıma yönelik tutum ve inanç düzeylerinin lisans eğitiminin ilk yılı ve dördüncü yılı arasındaki değişimi ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik lisans eğitim sonrası cinsel tutum ve inançlarındaki değişimi belirlemeyi amaçlayan boyamsal ileriye dönük desende gerçekleştirilmiştir.

Araştırma soruları:

- Hemşirelik öğrencilerinin cinsel tutum ve inanç düzeyinde hemşirelik lisans eğitimi süresince (1. sınıfta iken ve 4. sınıfta iken) anlamlı bir değişim var mıdır?
- 1. sınıfta cinsel sağlık dersi alan ve almayan son sınıf hemşirelik öğrencilerinin cinsel tutum ve inanç puan ortalamaları arasında fark var mıdır?

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini 2018-2019 akademik yılında bir hemşirelik fakültesine yeni kayıt yaptıran tüm öğrenciler oluşturmuştur. Bu öğrenciler hemşirelik bölümünün herhangi bir uzmanlık alanında derse girmemiştir. Aynı öğrenci grubuna ait veriler, iki ayrı zaman noktasında toplanmıştır: İlk veri toplama, öğrencilerin üniversiteye başladıkları birinci yarıyılın ilk haftasında (birinci zaman noktası) gerçekleştirilmiştir. İkinci veri toplama ise bu grubun dördüncü sınıfın sonunda, mezuniyet öncesi dönemde (ikinci zaman noktası) yapılmıştır. Her iki dönemde de, birebir aynı öğrenciler izlenmemiş; o sırada derse katılan, ölçütleri karşılayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı hemşirelik fakültesinde öğrenciler bahar döneminde seçmeli olarak 28 saat cinsel sağlık dersi alabilmektedir. Ayrıca, tüm öğrencilere 3. sınıf da kadın sağlığı ve hastalıkları hemşireliği dersinde 2 saatlik teorik cinsel sağlık dersi verilmektedir. İlk yıl araştırmaya, derse katılmayan 11, veri toplama formlarını eksik dolduran 7 ve araştırmaya katılmak istemeyen 14 öğrenci araştırmadan çıkarılarak 141 öğrenci dahil edilmiştir. İkinci veri toplama sürecinde derse katılmayan 6, fakülteyi bırakan 2 ve veri toplama formlarını eksik dolduran 3 öğrenci araştırmadan çıkarılarak 162 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırma süresince 43 katılımcı çeşitli nedenlerle çalışmadan çıkarılmış olup, genel veri kaybı % 12,4 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada bağımsız örneklem t-testi sonucunda elde edilen etki büyüklüğü (Cohen's d) 0,33 olarak hesaplanmıştır. Bu etki büyüklüğü ve örneklem büyüklükleri ($n_1=141$, $n_2=162$) dikkate alınarak yapılan Post-Hoc güç analizi sonucunda istatistiksel güç %82 (power=0,82) olarak belirlenmiştir. Bu değer, çalışmanın anlamlı

farkları saptamada yeterli istatistiksel güce sahip olduğunu göstermektedir.

Dahil edilme kriterleri:

- Araştırmanın yürütüldüğü üniversitede 2018 yılında yeni kayıt yaptıran hemşirelik öğrencisi olmak
- Araştırmaya gönüllü olarak katılmak

Çıkarılma kriterleri:

- Araştırmanın yürütüldüğü üniversite de 4 yıllık hemşirelik lisans eğitimi tamamlamamak
- Veri toplama araçlarını eksiksiz doldurmamak

Verileri Toplama Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından literatür temel alınarak hazırlanan (2,3,15,19) "Kişisel Bilgi Formu" ve "Cinsel Tutum ve İnanç Ölçeği" (20) ile toplanmıştır. Veriler, çalışmaya katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencilerinden yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri ile cinsel sağlık bakımına yönelik deneyimleri ve görüşlerini değerlendiren 14 sorudan oluşmaktadır.

Cinsel Tutum ve İnanç Ölçeği (CTİÖ)

Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği Reynold ve Magnan tarafından 2005 yılında yapılmış (21) olup, 2010 yılında Ayhan ve arkadaşları tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış, ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,73 olarak bulunmuştur (20). Bu araştırmada ise ilk veri toplamada 0,70, ikinci veri toplamada 0,71 olarak bulunmuştur. Ölçek 12 maddeden oluşan altılı Likert tipindedir. Yanlılığı azaltmak için 12 maddenin 7'si (1,2,4,6,8,10,12. maddeler) ters olarak puanlandırılmıştır. Ölçekten 12-72 arasında puan alınabilmektedir. Hem ölçek puanının hem de madde puanının yüksek olması cinsel bakıma ilişkin olumsuz tutum ve inançların arttığını göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerin analizinde SPSS 26.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler, frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma ve ki-kare testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılımı Kolmogorov-Smirnov analizi ile yapılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin 1. sınıftaki ve 4. sınıftaki cinsel tutum ve inanç puanlarının karşılaştırılması için independent

samples t test kullanılmıştır. G*Power 3.1 yazılımı kullanılarak istatistiksel güç analizi yapılmıştır. Ölçeklerin güvenirlik analizleri Cronbach's Alpha katsayıları kullanılarak yapılmıştır. Anlamlılık değeri $p < 0,05$ alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en belirgin sınırlılığı, çalışmanın tasarımının tanımlayıcı ve nicel olması nedeniyle hemşirelik öğrencilerinin cinsel sağlık bakımına ilişkin bireysel deneyimlerinin yansıtılamamasıdır. Bir diğer sınırlılığı da, çalışma boylamsal bir desende yürütülmekle birlikte, her iki veri toplama noktasında da birebir aynı öğrencilerin izlenmesi mümkün olmamıştır. Türkiye'de çeşitli içeriklere sahip hemşirelik lisans program müfredatlarının olmasından dolayı tüm hemşirelik bölümlerini ya da fakülteleri kapsayamaz. Ek olarak, araştırma Türkiye'deki diğer hemşirelik

öğrencilerine genelleştirilemez çünkü hemşirelik öğrencileri yaşadıkları şehrin kültürüyle oldukça etkileşim halindedir.

Bulgular

Araştırmaya katılan 162 hemşirelik öğrencisinin %69,8'i kadın ve %30,2 ise erkek olup; yaş ortalamaları $23,1 \pm 1,2$ (min=18, max=30) bulunmuştur. Öğrencilerin yarısından fazlası (%87,7) çekirdek ailede, 12,2'si geniş ailede yaşamaktadır. Öğrencilerin %45,7'si ili, %37,0'ı ilçeyi ve %17,3'ü köyü en uzun yaşadığı yer olarak bildirmiştir. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin annelerinin %49,7'si ilköğretim, %21,1'i ortaokul, %19,9'u lise ve %9,3'ü üniversite mezunudur. Babalarının eğitim düzeyi değerlendirildiğine; %40,1'i ilköğretim, %23,5'i ortaokul, %26,5'i lise ve %9,9'u üniversiteden mezundur (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri (n=162)		
Sosyo-Demografik Özellikler	X±SS	
Yaş	23,1±1,2 (min:18 max:30)	
	n	%
Cinsiyet		
Kadın	113	69,8
Erkek	49	30,2
Aile tipi		
Çekirdek	142	87,7
Geniş	20	12,3
En uzun süre yaşanan yerleşim birimi		
Köy	28	17,3
İlçe	60	37,0
İl	74	45,7
Anne eğitim durumu (n=161)		
İlköğretim	80	49,7
Ortaokul	34	21,1
Lise	32	19,9
Üniversite	15	9,3
Baba eğitim durumu		
İlköğretim	65	40,1
Ortaokul	38	23,5
Lise	43	26,5
Üniversite	16	9,9

Tablo 2. Hemşirelik müfredatının cinsel sağlık bakımı yeterliliği kazandırma açısından değerlendirilmesi (n=162)		
Cinsel Bakım Vermeye Yönelik Görüşler	n	%
Cinsel sağlık dersi alma durumu		
Evet	78	51,9
Hayır	84	48,1
Mezun bir hemşire olarak cinsel sağlık bakımı verebileceğini düşünme durumu		
Evet	123	75,9
Hayır	39	24,1
Hemşirelik müfredatının cinsel sağlık bakımı verebilme yeterliliği kazandırmada yeterli olma durumu		
Evet	95	58,6
Hayır	67	41,4
Cinsel sağlık dersinin hemşirelik müfredatında zorunlu olmasını isteme durumu		
Evet	147	90,7
Hayır	15	9,3
*Birden fazla seçenek işaretlendiği için n sayısı artmıştır.		

Hemşirelik öğrencilerinin %51,9'u cinsel sağlık dersi aldığını, %48,1'i cinsel sağlık dersi almadığını bildirmiştir. Öğrencilerin %75,9'u mezun olduğunda cinsel sağlık bakımı verebileceğini ifade ederken, %24,1'i cinsel sağlık bakımı veremeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin %58,6'sı hemşirelik müfredatının cinsel bakım verebilme yetkinliği kazandırmada yeterli olduğunu düşünürken, %41,4'ü yeterli olmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %90,7'u cinsel sağlık dersinin hemşirelik müfredatında zorunlu olmasını istediklerini, %9,3'ü ise istemedikleri belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 3'de hemşirelik öğrencilerinin birinci sınıftaki cinsel sağlık bakımına yönelik görüşlerinin dördüncü sınıftaki değişimi verilmektedir. Öğrenciler birinci sınıfta (n=141) cinsellik denildiğinde akla gelen ilk kelimeyi %40,4 sıklıkta cinsel ilişki/seks/haz/zevk (n=57) olarak belirtirken, dördüncü sınıfa (n=162) geldiklerinde %34,6'sı (n=56) cinsel ilişki/seks/haz/zevk olarak belirtmiştir. Birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin %3,5'i (n=5) cinsellik denildiğinde akla gelen ilk kelimeyi aşk/sevgi olarak tanımlarken, dördüncü sınıf olduklarında sıklık %17,3 (n=28) olarak bulunmuştur. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,001). Öğrencilerin %41,2'si (n=58) birinci sınıfta cinsellik hakkında

arkadaşları ile konuşurken, dördüncü sınıfta %60,8'e (n=96) yükselmiştir. Ayrıca aile üyeleri ile konuşma %32,6'den (n=46) %16,5'e (n=26), cinsellik konuşmama %26,2'den (n=37) %16,5'e (n=26) azalmıştır (p<0,001). Klinikte cinsel sağlığı değerlendirmeme durumu birinci sınıfta %69,5 (n=98) iken dördüncü sınıfta %18,5 (n=30)'dir. Hemşirelik öğrencilerinin klinikte cinselliği "bazen" değerlendirme sıklığı birinci sınıfta %17,0 iken, dördüncü sınıfa geldiklerinde %64,8'e yükselmiştir. Ancak öğrencilerin klinikte cinsel sağlığı "her zaman" değerlendirme durumu birinci sınıf ile dördüncü sınıf arasında değişmemiştir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,001). Öğrencilerin cinsel sağlığı değerlendirmeme nedenlerinin dört yıllık lisans programı sonrasındaki değişimine bakıldığında: cinselliği sorumluluğu olmadığı düşünme birinci sınıfta %68,8 (n=97) iken dördüncü sınıfta %17,4 (n=28) (p=0,602); hastanın karşı cinsiyette olması birinci sınıfta %55,3 (n=78) iken dördüncü sınıfta %13,0 (n=21) (p=0,411); hastanın ciddiyete almayacağını düşünme %53,9 (n=76) iken dördüncü sınıfta %14,8 (n=24) (p=0,255); cinsel sağlık bilgisinin yetersiz olduğu düşünme birinci sınıfta %43,3 (n=61) iken dördüncü sınıfta %11,3 (n=19) (p=0,006); cinsel sağlık bakımı vermekten utanma birinci sınıfta %41,1 (n=58) iken dördüncü sınıfta

Tablo 3. Aynı hemşirelik öğrenci grubunun cinsel sağlık bakımına yönelik görüşlerinin birinci ve dördüncü sınıf düzeylerinde karşılaştırılması

Değişkenler	1. sınıf (n=141) n (%)	4. sınıf (n=162) n (%)	Test/p
Cinsellik deyince akla gelen ilk kelime	(n=141)	(n=146)	X ² =66,879 p<0,001*
Cinsel İlişki/Seks/Haz/Zevk	57 (40,4)	56 (34,6)	
Kadın/Erkek	41 (29,1)	24 (14,8)	
Soyun devam etmesi/Üreme/Evlilik	30 (21,3)	31 (19,1)	
Mahremiyet/Utanma Duygusu	8 (5,7)	7 (4,3)	
Aşk/Sevgi	5 (3,5)	28 (17,3)	
Cinsellik konularını kiminle konuştuğu	(n=141)	(n=158)	X ² =74,393 p<0,001 *
Arkadaş/Arkadaşlar	58 (41,2)	96 (60,8)	
Aile Üyeleri	46 (32,6)	26 (16,5)	
Kimseyle	37 (26,2)	26 (16,5)	
Partner	0 (0,0)	10 (6,3)	
Klinikte cinsel sağlığı değerlendirme durumu	(n=141)	(n=162)	X ² =89,471 p<0,001 *
Hayır	98 (69,5)	30 (18,5)	
Bazen	24 (17,0)	105 (64,8)	
Çoğunlukla	14 (9,9)	21 (13,0)	
Her zaman	5 (3,5)	6 (3,7)	
Klinikte cinsel sağlığı değerlendirememe nedenleri**			
Sorumluluğu olmadığını düşünme	97 (68,8)	28 (17,4)	X ² =0,109 p=0,602
Hastanın karşı cinsiyette olması	78 (55,3)	21 (13,0)	X ² =0,201 p=0,411
Hastanın ciddiye almayacağını düşünme	76 (53,9)	24 (14,8)	X ² =0,851 p=0,255
Cinsel sağlık bilgisinin yetersiz olduğunu düşünme	61 (43,3)	19 (11,7)	X ² =10,176 p=0,006*
Cinsel sağlık bakımı vermektan utanma	58 (41,1)	22 (13,6)	X ² =9,673 p=0,002*
Hastanın yaşlı olması	36 (46,8)	19 (11,7)	X ² =0,936 p=0,560
Hastanın bekar olması	10 (7,1)	27 (16,8)	X ² =0,229 p=0,478
*p<0,05 Ki-kare testi uygulanmıştır.			
** Birden fazla seçenek işaretlendiğinden n sayısı artmıştır.			

% 13,6 (n=22) ($p=0,002$); hastanın yaşlı olması birinci sınıfta % 46,8 (n=36) iken dördüncü sınıfta % 11,7 (n=19) ($p=0,560$) ve hastanın bekar olması birinci sınıfta % 7,1 (n=10) iken dördüncü sınıfta % 16,8 (n=27) ($p=0,478$) olarak bulunmuştur (Tablo 3).

1. sınıfta seçmeli cinsel sağlık dersi alan hemşirelik öğrencilerinin 4. sınıftaki cinsel tutum ve inanç puan ortalaması $35,92 \pm 6,73$, ders almayan

hemşirelik öğrencilerinin cinsel tutum ve inanç puan ortalaması ise $37,95 \pm 7,71$ 'dir. Cinsel sağlık dersi alan ve almayan hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik lisans eğitimi sonrası cinsel tutum ve inanç puan ortalamaları arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 4).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin birinci sınıftaki toplam cinsel tutum ve inanç puan ortalaması $39,22 \pm 7,37$ iken dördüncü

Tablo 4. Cinsel sağlık dersi alan ve almayan öğrencilerinin Dördüncü sınıf düzeyinde Cinsel Tutum ve İnanç Puanlarının karşılaştırılması

	n	Cinsel Tutum ve İnanç Ölçeği	İstatistik değeri	
		$\bar{X} \pm SS$	t	p*
Cinsel sağlık dersi alan	78	35,92±6,73	-1,778	0,076
Cinsel sağlık dersi almayan	84	37,95±7,71		

* Independent Samples t test

sınıftaki toplam cinsel tutum ve inanç puan ortalaması 36,97±7,30'dur. Hemşirelik öğrencilerinin birinci sınıftaki cinsel tutum ve inanç puan ortalaması dördüncü sınıfta iken

azalmış ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0,008) (Tablo 5).

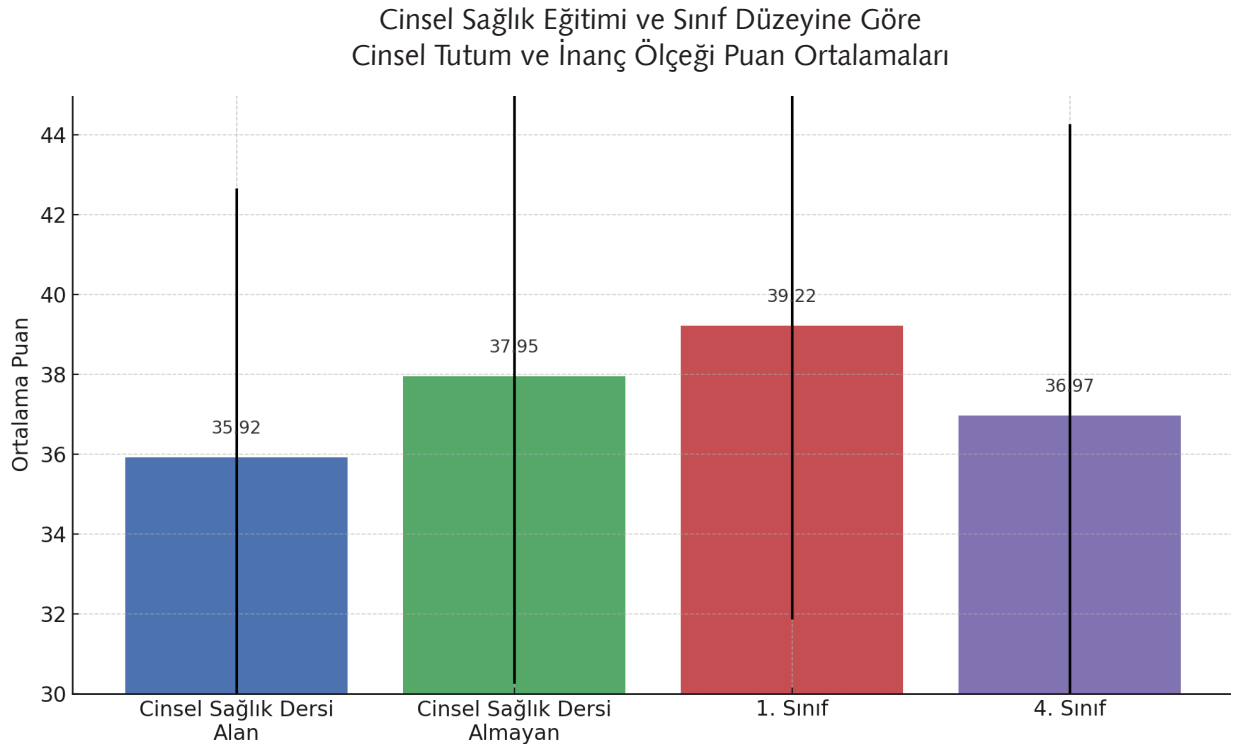
Tablo 4 ve Tablo 5'in özeti Şekil 1'de verilmiştir.

Tablo 5. Aynı hemşirelik öğrenci grubunun Birinci ve Dördüncü sınıf düzeylerinde Cinsel Tutum ve İnanç Puanlarının karşılaştırılması

	n	Cinsel Tutum ve İnanç Ölçeği	İstatistik değeri	
		$\bar{X} \pm SS$	t	p*
1. Sınıfta	141	39,22±7,37	2,665	0,008
4. Sınıfta	162	36,97±7,30		

* Independent Samples t test

Şekil 1. Cinsel sağlık eğitimi alıp almama durumu ve sınıf düzeyine göre Cinsel Tutum ve İnanç Ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Tartışma

Cinsel sağlığın değerlendirilmesi, sürdürülmesi, eğitimi ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması, bütüncül hemşirelik bakımının temel unsurlarından biridir ve hemşirelerin önemli sorumlulukları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, hemşirelik müfredatında cinsel sağlık bakımına yönelik eğitimlerin yer alması, öğrencilerin cinsel sağlık konusundaki bilgi düzeylerini ve tutumlarını şekillendirmede belirleyici bir rol oynamaktadır. Hemşirelik öğrencilerinin eğitim süreci sonunda cinsel tutum ve inançlarında meydana gelen değişim, yalnızca mesleki yeterlilik açısından değil, aynı zamanda bireylerin ve hastaların cinsel sağlık gereksinimlerinin etkili bir biçimde ele alınması açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, aynı grup hemşirelik öğrencisinin cinsel sağlık bakımına yönelik görüşlerinin 1. sınıftaki ve 4. sınıftaki karşılaştırılmasına bakıldığında; hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik lisans eğitimi sonrası cinselliği halen “cinsel ilişki/seks/haz/zevk” kelimeleri ile tanımladığı bulunmuştur. Yapılan benzer çalışmalarda, hemşirelik öğrencilerin cinselliği mahrem, tabu ve utanç verici kelimelerle algıladıkları bildirilmektedir (3,4,8). Bu sonuçlar, cinsel tabu ve mitlerin Türkiye’deki hemşirelik öğrencileri arasında yaygın olduğunu göstermesi açısından dikkat çekici bulgulardır. Akalın ve Özkan (2021) tarafından karma metotla yapılan bir çalışmanın nitel bulguları, cinselliği mahrem ve utanç bir kavram olarak algılayan öğrencilerin, hastalarıyla empati kurmakta zorluk çekeceklerini ve önyargılı bir yaklaşım sergileyeceklerini ortaya çıkarmıştır (22). Bu bağlamda, hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitim sürecinde olumsuz cinsel tutum ve inançlarını düzeltmek ve cinsel sağlık bakımı verebilmelerini sağlamak önemlidir. Üniversite eğitimleri, planlanan davranış değişikliğinin belli zaman aralığında planlı ve sistemli bir biçimde öğretilmesini amaçlar. Ancak öğrenme, bireyin çevresi etkileşiminin yansıması ile bireyin üzerinde uzun süreli değişikliklerin meydana geldiği bir evredir (14). Araştırma sonuçları doğrultusunda, hemşirelik lisans programı müfredatına kültürel ve dini inançların etkili olduğu cinsel sağlık konularının titizlikle ve kademeli olarak entegre edilmesinin, öğrencilerin tutum ve inançlarında olumlu yönde değişim sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın dikkat çeken bir diğer bulgusu da, hemşirelik öğrencilerinin büyük bir kısmının (%69,5) 1. sınıfta “klinikte cinsel sağlığı değerlendiremediklerini” ifade etmelerine rağmen, 4. sınıfa geldiklerinde bu sıklığın belirgin şekilde azalmasıdır. Ancak, öğrencilerin cinselliği “her zaman” değerlendirme eğiliminde, lisans eğitimi sonunda bir değişiklik görülmemiştir. Özellikle 4. sınıf öğrencilerinin cinsel sağlığı değerlendirmeme nedenlerinden biri olan “bu durumun kendi sorumluluk alanlarında olmadığı” yönündeki algılarında ise belirgin bir azalma gözlemlenmiştir. Bu bulgular, literatürde yer alan benzer çalışmalarla da paralellik göstermektedir (8,11,12,20). Öğrencilerin cinsel sağlık bakımına yönelik görüşlerine bakıldığında, eğitimleri sırasında temel bilgi edinmeleri ve cinsel sağlık hakkında konuşabilmek için eğitim almaları gerektiğine inandıkları, ancak cinsel sağlık hakkında konuşabilmek için yeterli yeterliliğe ve cinsel sağlık hakkında yeterli eğitime sahip olmadıkları görülmektedir. Yani, öğrenciler cinsellik konusunun karmaşıklığını kabul etmişlerdir. Bu tür bulgular, sadece müfredatın yeniden düzenlenmesi ve aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması gereksinimini ortaya koymakla kalmamakta (23), aynı zamanda cinsel sağlığa ilişkin tutum ve inançların, bu konunun öğretiminde kolaylaştırıcı ya da engelleyici bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Hemşirelik öğrencilerin cinsel sağlık bakımı vermede karşılaştıkları en yaygın engeller arasında; hemşirelerin bireysel inanç ve tutumlarıyla çatışma yaşamaları (8,11), cinsel sağlık bakımı konusunda bilgi eksikliği, hastaların bireysel özellikleri (8,20), kültürel kısıtlamalar, cinselliğin mahrem bir konu olarak görülmesi (12,24), cinsel sağlık bakımının hasta bakımında gerekli olduğunun düşünülmemesi ve klinik uygulamalarda rol model eksikliği (10) yer almaktadır. Karma metod yöntemle yapılan bir çalışmanın nitel sonuçlarında, hemşirelik öğrencileri cinsel sağlık bakımındaki engellerin “cinsiyet algısı, kültürel bakış açısı, kadınların özellikleri” olduğu belirlenmiştir (22). Bu nedenle, etkili cinsel bakım sağlamak için öncelikle cinsellikle ilgili engeller belirlenmelidir. Ayrıca, Benton (2021) tarafından 371 hemşirelik fakültesinin dahil bir çalışmada, hemşirelik fakültesinin yaşı, eğitim düzeyi, uzmanlık alanı, uygulama yılları ve hemşirelikte öğretim yılları ile cinsel tutum ve inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonunda,

hemşirelik fakültesi cinsel tutum ve inanç puanı ile birçok değişkenin dahil edildiği çoklu modeli en iyi açıklayan ve etkileyen faktör olarak belirlenmiştir. Dahası, hemşirelik fakültelerinin kuruluş yaşı artıkça hemşirelik eğitimi ve uygulamasında cinsel sağlıkla ilgili daha olumlu bir yaklaşım ve inanca sahip olduğunu bulunmuştur (10). Bu çalışmada da, lisans program müfredatının hemşirelik öğrencilerinin cinsel sağlık bakımı verebilmelerini olumlu etkilediği görülmüştür.

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin 1. sınıftaki toplam ortalama CTİÖ puanı $39,22 \pm 7,37$ iken, 4. Sınıftaki toplam ortalama CTİÖ puanı $36,97 \pm 7,30$ düşmüştür. Bu çalışmada, son sınıf öğrencilerinin CTİÖ puanı Çin'den ($47,72 \pm 7,40$) (23), Ürdün'den ($44,36 \pm 8,93$) (18), Afrika'dan ($42,38 \pm 2,1$) (25), Endonezya'dan ($38,04 \pm 6,19$) (27) daha olumlu bulunmuştur. Sırbistan, Polonya ve Litvanya'da bulunan hemşirelik öğrencileri ile yürütülen çok merkezli bir çalışmada, öğrencilerin CTİÖ puanı $38,68 \pm 7,88$ bulunmuştur (28). Türkiye'deki hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda toplam ortalama CTİÖ puanı $32,54 \pm 6,86$ ile $42,29 \pm 3,65$ arasında değişmektedir (8,29,30). Çalışma sonuçları yaşanan ülkelere göre farklılık göstermiştir. Dahası, aynı ülkede yapılan çalışmalarda ise bölgeler arası fark bulunmaktadır. Hemşirelik öğrencileri içinde bulundukları kültürün bir yansımasıdır. Cinsel sağlık hizmeti sunarken kültürel ve sosyal bakış açıları etkilidir. Bundan dolayı, öğrencilerin kaliteli cinsel sağlık bakımı sağlaması için gereken bütüncül hemşirelik felsefesini, hemşirelik lisans program müfredatlarına entegre ederken yaşanan bölgenin özelliklerinin göz ardı edilmemesi önemlidir.

Hemşirelik öğrencilerinin 1. sınıftaki toplam CTİÖ puanı $39,22 \pm 7,37$ iken cinsel sağlık dersi almadan $37,95 \pm 7,71$ 'e düşmüştür. Ancak hemşirelik lisans eğitiminde alınan cinsel sağlık dersi ile birlikte bu puan $35,92 \pm 6,73$ 'e düşmektedir. Yapılan çalışmalarda, cinsel sağlık eğitimi alan öğrencilerin cinsel sağlık bakımına daha olumlu tutum geliştirdikleri bildirilmektedir (3,8,31). Ünal Toprak ve Turan (2020) tarafından yapılan yarı deneysel bir çalışmada, cinsel sağlık eğitiminin cinsel bilgi düzeyini artırarak, cinselliğe yönelik daha olumlu bir tutum geliştirdiği bulunmuştur (32). Su-Ching ve arkadaşları (2016)

cinsel sağlık bakımı programının cinsel sağlık bakımına ilişkin öz yeterlilik üzerine etkinliğini değerlendirdiği çalışmada, araştırma süresi boyunca, deney grubunun kontrol grubuna göre öz yeterlilik puanlarında önemli bir iyileşme gösterdiğini bulmuşlardır. Dahası, hemşirelik öğrencilerinin mesleki çalışmalarında cinsellik eğitimi uygulama niyetlerini etkileyen faktörlerin incelendiği bir araştırma, modelde cinsel sağlık eğitiminin öz yeterliliği artırdığı, bunun da cinsel tutuma önemli bir katkıda bulunduğunu bildirmişlerdir (33). Mevcut çalışmada son sınıf hemşirelik öğrencilerin yaklaşık yarısının cinsel sağlık dersi almadan mezun olduğu ve hemşirelik lisans müfredatının cinsel sağlık bakımı verebilme yeterliliğini kazandırmada yeterli olmadığı (%41,4) belirlenmiştir. Şahan ve Hamurcu (2023) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkiye'deki lisans düzeyindeki hemşirelik programlarının %61,69'unun cinsel sağlık ve üreme sağlığı derslerine sahip olduğu vurgulanmaktadır (34). Bu durum, İspanya'daki hemşirelik lisans programlarında %96,3 (17), ABD'de ise %83,0 olarak bulunmuştur (2). Ayrıca mevcut çalışmada, hemşirelik öğrencileri cinsel sağlık dersinin hemşirelik lisans eğitiminde zorunlu olması gerektiğini bildirmiştir. Literatürde, cinsel sağlık ve üreme sağlığı dersinin müfredatta sınırlı yer verildiği, ayrı bir ders olarak veriliyor ise seçmeli ders olarak öğrencinin tercihine bırakıldığı vurgulanmaktadır. Ayrıca verilen derslerin ulusal kredisi veya AKTS kredisi de uluslararası hemşirelik lisans programlarında farklılık göstermektedir (17,30). Hem Dünya Sağlık Örgütü hem de Ulusal Hemşirelik Temel Eğitim Programı'nın (NNCEP) önerilerine rağmen, hemşirelik öğrencilerinin tamamının cinsel sağlık ve üreme sağlığına özgü ders almadıkları görülmektedir. Hemşirelik lisans programları müfredatlarında cinsel sağlık ve üreme sağlığı derslerinin yer alması cinsel tutum ve inanç üzerinde daha etkili olduğu görülmektedir. Ergenlik döneminin sonuna yaklaşan hemşirelik öğrencileri cinsel kimlik ve cinsellik algısı hakkındaki gelişim süreci hala devam etmektedir. Bu nedenle, hemşirelik lisans program müfredatının, hemşirelik öğrencilerinin cinsel sağlık hizmetlerine karşı olumlu tutum, inanç ve beceri oluşturmaları için ilk yıldan itibaren cinsel sağlık derslerinin kanıta dayalı uygulamalarla sunulması önemli bir fırsattır.

Sonuç

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin son sınıftaki cinsel tutum ve inanç puanının olumsuz olduğu bulunmuştur. Hemşirelik lisans eğitiminin toplam CTİÖ puanını düşürdüğü ancak, lisans eğitimi ile birlikte cinsel sağlık dersi alan öğrencilerin daha olumlu cinsel tutum ve inanca sahip oldukları belirlenmiştir. Dahası, hemşirelik lisans eğitimi sonunda hemşirelik öğrencilerinin klinikte cinsel sağlığı değerlendirme sıklıklarının arttığı ve özellikle cinsel sağlık bakımı vermenin sorumluluğu olmadığını düşünme yargılarının azaldığı bulunmuştur. Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin yaklaşık yarısının, hemşirelik lisans programı müfredatının cinsel sağlık bakımı verebilme yetkinliği kazandırma açısından yetersiz olduğunu belirtmesi dikkat çekici bir bulgudur. Araştırma sonuçları bağlamında, teorik ve klinik derslerde cinsel sağlık temalarının işlenebilmesi ve yenilikçi eğitim yaklaşımlarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için lisans lisans program müfredatlarının gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Klinik Araştırma Etik Kurulu (Tarih:11.05.2022 Sayı No: KAEK-352) tarafından onaylanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinden Helsinki Bildirgesi'ne göre bilgilendirilmiş onam formları alınmıştır.

Bilgilendirilmiş Onam

Katılımcılara araştırma öncesinde açıklayıcı bilgilendirme yapıldıktan sonra sözlü ve yazılı onamları alınmıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit düzeyde katkı sağlamışlardır.

Teşekkürler

Araştırmaya katılmayı kabul eden tüm öğrencilere teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarların herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma Desteği

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

İletişim: Hatice Güdül Öz

E-Posta: haticegudul@gmail.com

Kaynaklar

1. Mitchell KR, Lewis R, O'Sullivan LF, Fortenberry JD. What is sexual wellbeing and why does it matter for public health? *Lancet Public Health*. 2021;6(8):608-13.
2. Aaberg V. The state of sexuality education in baccalaureate nursing programs. *Nurse Education Today*. 2016;44:14-9.
3. Aaberg V, Moncunill-Martínez E, Frías A, Carreira T, Cezar RF, Martín-Forero Santacruz A, et al. A multicentric pilot study of student nurse attitudes and beliefs toward sexual healthcare. *Healthcare (Basel)*. 2023;11(16):2238.
4. Jadoon SB, Nasir S, Victor G, Pienaar AJ, Nasir F. Assessing knowledge, attitudes and readiness of nurses regarding patients' sexual health problems. *Open Access J Nurs*. 2023;6(1):4-14.
5. Aguiar Frias AM, Soto-Fernandez I, Mota de Sousa LM, Gómez-Cantarino S, Ferreira Barros MDL, Bocos-Reglero MJ, et al. Sexuality attitudes and beliefs survey (SABS): Validation of the instrument for the Spanish nursing students. *Healthcare (Basel)*. 2021;9(3):294.
6. Royal College of Nursing. Sexual health and public health [Internet]. Available at: <https://www.rcn.org.uk/clinical-topics/public-health/sexual-health> Accessed September 18, 2024
7. Cappiello J, Coplon L, Carpenter H. Systematic review of sexual and reproductive health care content in nursing curricula. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*. 2017;46(5):e157-67.
8. Güdül Öz H, Balci Yangın H, Ak Sözer G. Attitudes and beliefs of nursing students toward sexual healthcare: A descriptive study. *Perspect Psychiatr Care*. 2022;58(1):266-72.
9. Martin Walker C, Anderson JN, Clark R, Reed L. The use of nursing theory to support sexual and reproductive health care education in nursing curricula. *J Nurs Educ*. 2023;62(2):69-74.
10. Benton CP. Sexual health attitudes and beliefs among nursing faculty: A correlational study. *Nurse Educ Today*. 2021;98:104665.
11. Çulha Y, Afşin F. Hemşirelik öğrencilerinde

- cinsel sağlık tanılamasına ilişkin akran eğitiminin cinsel sağlık konusundaki tutumlarına etkisi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi. 2023;5(1):23-8.
12. Badriah S, Tambuala F, Herlinah L, Mariani D, Nurcahyani L, Setiawan H. The effect of comprehensive sexual education on improving knowledge, attitudes, and skills in preventing premarital sexual behavior in adolescents. *Kontak - Journal of Nursing & Social Sciences related to Health & Illness*. 2023;25(1):1-7.
 13. Picken N. Sexuality education across the European Union: An overview. *Eur Comm Web Publ*. 2020.
 14. Ummanel A, Dilek A. Gelişim ve öğrenme. In: Öğretim ilke ve yöntemleri. 2016. p. 35-52.
 15. Blakey EP, Aveyard H. Student nurses' competence in sexual health care: A literature review. *J Clin Nurs*. 2017;26(23-24):3906-16.
 16. Boti N, Hussien S, Shegaze M, Shibiru S, Abebe S, Godana W, et al. Process evaluation of curriculum based sexual and reproductive health education among first year students in Arba Minch University: Qualitative study. *Ethiop J Reprod Health*. 2019;11(3):10.
 17. Saus-Ortega C, Ballestar-Tarin ML, Chover-Sierra E, Martínez-Sabater A. Contents of the sexual and reproductive health subject in the undergraduate nursing curricula of Spanish universities: A cross-sectional study. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(21):11472.
 18. Bdair IA, Maribbay GL. Perceived knowledge, practices, attitudes and beliefs of Jordanian nurses toward sexual health assessment of patients with coronary artery diseases. *Sex Disabil*. 2020;38(3):491-502.
 19. Ören B, Zengin N, Yazıcı S, Akıncı AÇ. Attitudes, beliefs and comfort levels of midwifery students regarding sexual counselling in Turkey. *Midwifery*. 2018;56:152-7.
 20. Ayhan H, Iyigun E, Tastan S, Coskun H. Turkish version of the reliability and validity study of the sexual attitudes and belief survey. *Sex Disabil*. 2010;28:287-96.
 21. Reynolds KE, Magnan MA. Nursing attitudes and beliefs toward human sexuality: Collaborative research promoting evidence-based practice. *Clin Nurse Spec*. 2005;19(5):255-9.
 22. Akalin A, & Ozkan B. Sexual myths and attitudes regarding sexuality of nursing students: A mixed method study. *Perspectives in Psychiatric Care*. 2021;57(3):1497-504.
 23. Staykova MP, Von Stewart D, & Staykov DI. Back to the basics and beyond: Comparing traditional and innovative strategies for teaching in nursing skills laboratories. *Teaching and Learning in Nursing*. 2017;12(2):152-7.
 24. Wilschut VF, Pianosi B, van Os-Medendorp H, Elzevier HW, Jukema JS, den Ouden ME. Knowledge and attitude of nursing students regarding older adults' sexuality: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*. 2021;96:104643.
 25. Wang P, Ai J, Davidson PM, Slater T, Du R, Chen C. Nurses' attitudes, beliefs and practices on sexuality for cardiovascular care: A cross-sectional study. *J Clin Nurs*. 2019;28(5-6):980-6.
 26. Seid K, Kebede T, Dessalegn N, Ejara Y, Moga F, Daniel M, et al. Nursing students' attitudes and beliefs regarding sexual healthcare in Ethiopia: An online cross-sectional study. *PLoS One*. 2022;17(12):e0278760.
 27. Afiyanti Y. Attitudes, belief, and barriers of Indonesian oncology nurses on providing assistance to overcome sexuality problem. *Nurse Media J Nurs*. 2017;7(1):15-23.
 28. Milutinović D, Marcinowicz L, Blažević A, Politynska-Lewko B, Vanckavičienė A, Jovanović NB. Nursing students' attitudes and beliefs towards addressing sexual health: A multicentre study and latent class analysis. *Nurse Educ Today*. 2025;144:106415.
 29. Durgun Ozan Y, Duman M, Çiçek Ö. Nursing students' experiences on assessing the sexuality of patients: mixed method study. *Sex Disabil*. 2019;37:613-23.
 30. Senturk Erenel A, Cicek Ozdemir S. Attitude and behaviors of senior nursing students in assessment of sexual health. *Sex Disabil*. 2020;38(3):503-14.
 31. Fennell R, Grant B. Discussing sexuality in health care: A systematic review. *J Clin Nurs*. 2019;28(17-18):3065-76. doi:10.1111/jocn.14900
 32. Ünal Toprak F, & Turan Z. The effect of sexual health courses on the level of nursing students' sexual/reproductive health knowledge and sexual myths beliefs in Turkey: A pretest-posttest control group

- design. *Perspectives in Psychiatric Care*. 2021;57(2):667-74.
33. Su-Ching S, Huey-Hwa J, Ru-Rong C, & Jian-Kang C. Bridging the gap in sexual healthcare in nursing practice: Implementing a sexual healthcare training program to improve outcomes. *Journal of Clinical Nursing*. 2016;25:2989–3000.
34. Şahan FU, Hamurcu SY. Sexual and reproductive health in nursing undergraduate program curriculums in Turkey: A cross-sectional study. *Mediterr Nurs Midwifery*. 2023;3:157-64.